

Pamětní stříbrná mince 200 Kč ke 150. výročí narození Maxe Švabinského

Max Švabinský 17. 9. 1873 Kroměříž – 10. 2. 1962 Praha

Malíř, kreslíř, grafik a tvůrce nástěnných obrazů pro architekturu, pedagog.

V roce 1945 mu by přiznán čestný titul národní umělec. Max Švabinský patří ke klíčovým postavám českého umění konce 19. a první poloviny 20. století, jako excelentní kreslíř položil základy moderní kresby a grafiky a obecně moderního výtvarného názoru. Spolu s Janem Preislerem, Antonínem Slavičkem a Milošem Jiránkem definoval témata spojená s národními hodnotami i prostorem, podnítili rozvoj umění postaveného na znalosti evropské tvorby, ale propojeného s domácí výtvarnou tradicí. Počáteční vliv historismu a novoromantismu záhy vystřídal příklon k secesi, jeho symbolistně orientovaná tvorba korespondovala s atmosférou přelomu století. Po roce 1900 se často vracel k tématu ženského aktu v krajině nebo modelky v ateliéru, zároveň se věnoval dámskému a rodinnému portrétu. Během dvacátých let vznikaly v malbě, kresbě i grafice barevné bohaté alegorické obrazy, pozdní dílo se drželo realistických tradic nebo směřovalo k idealistickým polohám.

Jeho rozsáhlé dílo představuje mj. řadu portrétů významných umělců, vědců a politiků. Byl vynikajícím kreslířem, jeho rozměrné figurální perokresby kolorované akvarelem nebo pastelem často zastupovaly v jeho tvorbě malbu.

Narodil se v Kroměříži jako nemanželský syn Marie Švabinské. Od dětství kreslil a již jako osmnáctiletý byl přijat na pražskou výtvarnou Akademii, kde studoval v letech 1891–1896 v ateliéru Maxmiliána Pirnera (figurální malba), po ukončení studia mu byl ještě na dva roky pronajat ateliér v prostorách školy.

Na Národopisné výstavě československé se roku 1895 seznámil s rodinou Vejrychových a jejich dcera Ela se stala na dlouhou dobu jeho uměleckou múzou, roku 1900 se s ní oženil (po její smrti se v roce 1932 oženil se svou švagrovou Annou Vejrychovou). Roku 1896 realizoval dvě nástěnné malby v Zemské bance v Praze. Průběžně cestoval do všech důležitých center umění po celé západní a střední Evropě. Roku 1910 navrhl a rok nato realizoval dvě nástěnné malby pro Riegerův salon Obecního domu. Roku 1910 byl jmenován profesorem nové založené grafické

speciálky na pražské Akademii, v letech 1916–1920, 1924–1926 a 1933–1935 byl osmkrát zvolen jejím rektorem. V roce 1926 se vzdal vedení grafické školy na Akademii a převzal malířský ateliér po Vojtěchu Hynaisovi. Pedagogickou činnost na Akademii ukončil roku 1939.

Roku 1916 získal II. cenu za lepty na mezinárodní umělecké výstavě v Římě. Roku 1916 dostal ve Vídni Řád Železné koruny III. třídy, 1923 byl jmenován rytířem Řádu Čestné legie v Paříži. Ve třicátých letech získal řadu domácích i mezinárodních ocenění a vyznamenání. V roce 1932 uspořádal SVU Mánes v Praze jeho soubornou výstavu, která měla reprízy v Ostravě, Brně, Litomyšli, Chrudimi a Olomouci.

Pracoval na různých návrzích do architektury: navrhl fresku do auly Právnické fakulty (nebyla realizována), podle jeho návrhů vnikly tři vitráže ve svatovítské katedrále, navrhl mozaiky pro kapli popravených legionářů v Památníku osvobození na Žižkově.

Mezi klíčová Švabinského díla patří *Splynutí duší* a *Chudý kraj*.

Ve *Splynutí duší* (1896) zobrazuje silně emoční témata spojená s bezmocností lásky, vztahem mezi mužem a ženou, jejich různým pojetím citu, zároveň je to zobrazení čehosi nereálného, neskutečného, jak už bezprostředně po vystavení obrazu podotkl kritik F. X. Jiřík: Švabinský maloval lásku mystiků, onen čistý cit blažených duší, jež spokojí se pouhou blízkostí a polibkem vlasů. Chvějivý malířský rukopis, práce se světlem a barvou (mj. kontrastní oděv obou figur, nereálná scéna v pozadí aj.) vytvořila z tohoto obrazu programové dílo nastupující mladé generace směřující k modernímu uměleckému výrazu.

V roce 1900 namaloval Švabinský své „programové“ dílo, monumentální plátno *Chudý kraj*. Vznikl jako reakce na několik pobytů v Paříži a zejména na tvorbu Puvise de Chavannes. Švabinský vytvořil velké alegorické dílo, ženská postava reprezentuje lidový základ moderní české kultury. V tomto smyslu jde o dědictví národnostních až patriotických snah obrozeneckého (de facto nacionalistického) 19. století českého umění, stejně tak v sobě nese zbytky realizmu minulých let, nicméně ve svém provedení jde o velmi současné dílo, figura je integrálně propojena s krajinou, je modelována světlem a vzdušnou atmosférou. Petr Wittlich zároveň zmiňuje idealizační složku tohoto díla, která se nadále stává součástí řady dalších Švabinského děl a ty postupně přejímají i další autoři českého umění prvních let 20. století.

Technická příprava platidla

Česká národní banka vypsalala v červenci 2022 ceny za předložení uměleckého návrhu na pamětní minci ke 150. výročí narození Maxe Švabinského s uzávěrkou dne 2. září 2022.

Vypsání ceny se zúčastnilo 18 výtvarníků, kteří předložili celkem 29 sádrových modelů. Vyhodnocení uskutečnila Komise pro posuzování návrhů na české peníze dne 13. září 2022. Odbornými poradci byli Mgr. Helena Musilová, hlavní kurátorka Galerie hlavního města Prahy, a PhDr. Martin Kuna, Ph.D., DSc., pravnuk Maxe Švabinského.

Před hodnocením byl vyřazen jeden návrh, který byl do soutěže zaslán až po uzávěrce soutěže. Ostatní návrhy byly hodnoceny tradičním tříkolovým způsobem. V prvním kole bylo vyřazeno 14 návrhů, které se vyznačovaly výtvarnými či technickými nedostatky. Ve druhém kole bylo oceněno 6 návrhů základní odměnou. Čtyři návrhy získaly ve druhém kole zvýšenou odměnu za velmi nápadité provedení.

Do třetího kola postoupily čtyři návrhy, které komise označila za tematicky i výtvarně nejzdařilejší.

První cenu a doporučení k realizaci získal návrh MgA. Josefa Oplištila za dokonalé přenesení nejznámějšího obrazu Maxe Švabinského Chudý kraj do reliéfu na lící straně, dále pak za vynikající portrét a propojení obou stran návrhu šikmou modelací a písmem.

Druhou cenu komise udělila návrhu Vojtěcha Dostála, DiS., za velmi dobré ztvárnění autoportrétu na rubové straně a za soulad obou stran.

Třetí cenu obdržel návrh MgA. Petry Čánské za krásný portrét, kterému dynamičnost dodávají rozevláté vlasy, jejich pandánem je pak Švabinského signatura v dolní části návrhu. Další návrh MgA. Josefa Oplištila získal ve třetím kole mimořádnou odměnu.

Bankovní rada České národní banky na svém jednání dne 6. října 2022 potvrdila rozhodnutí komise a schválila realizaci mince podle návrhu MgA. Josefa Oplištila.

Datum emise: 13.9.2023 (Zdroj ČNB)

